[Downloaded from jhre.ir on 2026-11-29]

ارزیابی تأثیر فضای کالبدی روستاها بر سرمایه اجتماعی، اقدامات کارآفرینانه و خرده فرهنگ‌های راجرز با رویکردی مقایسه‌ای

نسیم ایزدی *، وحید علی‌آبادی **، حشمت‌اله سعدی ***

تاریخ دریافت مقاله: 1394/10/06
تاریخ پذیرش مقاله: 1395/08/09

چکیده

در کشورهای جهان سوم و در حال توسعه که ایران نیز یکی از آن‌ها محسوب می‌شود، هرگاه از توسعه و پیشرفت بحث می‌شود، اصولاً توجه به ویژگی‌ها و عوامل انسانی، پراکندگی جمعیتی و نیز بافت روستایی این قبیل کشورها، اهمیت فراوانی دارد. تحقیق حاضر با هدف ارزیابی تأثیر فضای کالبدی روستاها بر سرمایه اجتماعی، اقدامات کارآفرینانه و خرده فرهنگ‌های راجرز با رویکردی مقایسه‌ای در بین چهار روستای شهرستان کنگاور صورت گرفته است. جامعه آماری این بررسی389 نفر از ساکنین چهار روستای شهرستان کنگاور است که براساس جدول مورگان و به روش تصادفی 185 نفر به‌عنوان نمونه انتخاب شدند. ابزار اصلی تحقیق پرسشنامه بود که روایی آن با نظر برخی از مدیران سازمان کشاورزی استان کرمانشاه و اعضای هیئت علمی دانشگاه تعیین شد. به‌منظور برآورد پایایی پرسشنامه از روش آلفای کرونباخ استفاده شد که به ترتیب 0/86 و 0/88 و 0/85 به‌دست آمد. همچنین مدل رگرسیونی توأم به‌منظور بررسی اثر مؤلفه‌های سرمایه اجتماعی بر اقدامات کارآفرینانه اثرات مثبت و معناداری را نشان داد. در نهایت با توجه به یافته‌های پژوهش پیشنهادهای کاربردی ارائه گردید از جمله: تقویت همدلی و پیوندهای کاری و همسایگی در روستاها جهت آبادانی بیشتر و کاهش مهاجرت به شهر در روستاهای کشور.

واژگان کلیدی: خرده فرهنگ دهقانی، نهادهای اجتماعی، مکتب نوسازی، نوآوری، کالبد روستا.

* دانشجوی دکترای ترویج و آموزش کشاورزی دانشگاه بوعلی سینا همدان.
** دانشجوی دکترای ترویج و آموزش کشاورزی دانشگاه بوعلی سینا همدان.vahid.aliabadi@gmail.com
*** عضو هیئت علمی و دانشیار گروه ترویج و آموزش کشاورزی دانشگاه بوعلی سینا همدان.

[Downloaded from jhre.ir on 2026-11-29]

مقدمه

در دهـه‌هـای اخیـر دانشـمندان رشـته‌هـای مختلـف جامعه‌شناسی، بـه‌ویـژه در حـوزه توسـعه اقتصـادی در جستجوی دلایل تفاوت میزان رشد و توسـعه اقتصـادی کشورهای مختلف بودند، نظریه‌های متنوع و گسترده‌ای را بیان کـرده‌انـد. در بـین عوامـل مـذکور، در برخـی از نظریه‌ها، بر متغیرهای اقتصادی مانند مصرف، پـس‌انـداز و سرمایه‌گذاری، زیربناها و تأسیسات فیزیکـی و منـابع طبیعی و جغرافیـایی و در گروهـی دیگـر از نظریـه‌هـا، درکنار توجه بـه عوامـل اقتصـادی، عوامـل مربـوط بـه نیروی انسانی و نهادهای اجتماعی و درنهایت، موضـوع تأثیر اعتقـادات، باورهـا و عـادات و رسـوم موجـود در فرهنگ جامعه مورد توجه قرار گرفته است. این جوامـع که با مشکلات متعدد ناشی از عقب مانـدگی و توسـعه نیافتگی مواجه هستند، به اشکال مختلف تلاش می‌کننـد تا با اجرای برنامه‌های مختلـف توسـعه نابسـامانی‌هـای ناشی از توسعه نیافتگی را کاهش دهنـد و بـرای بهبـود شرایط زندگی مـردم قـدم بردارنـد(صـدیق‌بنـای،1387: 98). در کشورهای جهان سـوم و در حـال توسـعه، کـه ایران نیز یکـی از آن‌هـا محسـوب مـی‌شـود، هرگـاه از توسعه و پیشرفت صحبت می شـود، اصـولاً توجـه بـه ویژگی‌ها و عوامـل انسـانی، پراکنـدگی جمعیتـی و نیـز بافت روستایی این قبیل کشورها، اهمیـت فراوانـی دارد (شکوئی،1375،:31). تعداد زیادی از متفکران در ادبیات توسعه روستایی، به‌ویژه نظریه‌های مکتب نوسـازی کـه بنیـان نظـری مقالـه حاضـر اسـت، موانـع اجتمـاعی و فرهنگی توسعه روستایی را مـورد توجـه قـرار داده‌انـد. متفکـران مـذکور، وجـود مشـکلات عمـده در فراینـد نوسـازی و دگرگـونی سـاختاری در جوامـع در حـال توسـعه، مقاومـت در برابـر پـذیرش افکـار جدیـد، نوآوری‌ها و هر ایده و طـرح نـو را بـه‌ویـژه در جوامـع روستایی، منتسب به نظام باورها، ارزش‌هـا و اعتقـادات فرهنگی و سنتی می‌دانند. صـاحب نظرانـی ماننـد لرنـر (1958)، لـــــوییس (1960)، تکـــــس (1963)، روزن (1964)، فاســـتر (1965)، راجـــرز (1969)، ردفیلـــد (1980) و دیگران، با بیان مفهـوم عناصـرخرده فرهنـگ دهقانی تلاش کرده‌اند که دلایل توسعه نیافتگی برخی از منـاطق جهـان را نظـام ارزش‌هـا و باورهـای سـنتی و فرهنگی آن جوامع بدانند و درصدد آزمون اعتبار تجربی این نظریه در برخـی از جوامـع سـنتی بـوده‌انـد. بحـث درباره مشابهت‌های خرده فرهنگ دهقانی به ایـن معنـی نیست که پژوهش درباره تـک تـک روسـتاها ضـرورت ندارد، بلکه باید از ترکیب پـژوهش‌هـای مـذکور، بـرای استخراج ویژگی‌های مشـترک روسـتاها و تعمـیم آن‌هـا استفاده کرد. خرده فرهنگ، بسـیاری از عناصـر فرهنـگ کلی‌تر را که خود جزئی از آن است، شامل می‌شود. امـا در ضمن برخی از جنبه‌های خاص، در فرهنگ کلـی‌تـر وجود ندارد یا در سایر اعضای آن جامعه خـاص دیـده نمی‌شود (ازکیا:1385:36).

نظریه‌پردازان مختلف در تعیین قشربندی اجتماعی در جامعه، بر عوامل مختلـف تأکیـد کـرده‌انـد. بـرای مثـال مـارکس وبـر عامـل اقتصـادی، و رف بـر برخـورداری متفاوت از قدرت و اقتدار سیاسی، وبر بربهره مندی‌های متفاوت از منزلت اجتماعی، بوردیو بـر نـوع مصـرف و سبک زنـدگی و سـکونتگاه‌هـا و گیـدنز بـر آمـوزش و مهارت‌های اجتماعی، به‌عنوان عوامل تأثیرگذار بر تعیین قشربندی اجتمـاعی تأکیـد کـرده‌انـد. تحـول در مفهـوم قشربندی جامعه، بیانگر این واقعیـت اسـت کـه مفهـوم مذکور، تحت تأثیر عوامل متعدد، پیچیده و درهم تنیـده شکل می‌گیرد. از این رو، در مقاله حاضـر، از اصـطلاح پایگاه اجتماعی- اقتصادی استفاده می‌شود، با این فرض که شکل روستا چه تأثیری بر خرده فرهنگ‌های دهقـانی

[Downloaded from jhre.ir on 2026-11-29]

و سرمایه اجتماعی می‌گذارد (ازکیا،:1385:37). در خرده فرهنگ دهقانی، هنجارها، ارزش‌ها و نگرش‌ها سه عنصر اصلی و مهم برای درک رفتار گروه محسوب می‌شوند. هنجارها، نظام‌های پاداش و مجازات هستند که اجرای اصول و قواعد رفتاری را در هر جامعه تضمین می‌کنند. به‌عبارت دیگر، نمادهایی محسوب می‌شوند که مورد توافق جمع هستند (محسنی تبریزی:1385:80).

اصولاً جوامع و فرهنگ‌های مختلف، به‌لحاظ ویژگی‌های فردی و شخصیتی و زمینه‌های پذیرش برنامه‌های توسعه با یکدیگر تفاوت دارند و در این زمینه، از تنوع و تکثر فراوانی برخوردار هستند، زیرا توسعه در بسیاری از موارد، حتی عادات، رسوم و عقاید مردم را نیز شامل می‌شود (الوانی و شیروانی، 1385: 73). مسئله اصلی در مقاله حاضر، شناخت عوامل خرده فرهنگ دهقانی در میان دهقانان جامعه مذکور و نیز رابطه بین عوامل یاد شده با پایگاه اقتصادی و اجتماعی آنان در قالب نظریه‌ای ترکیبی بر پایه مکتب نوسازی است. مکتب نوسازی در زمینه توسعه روستاها نظریه‌های متعددی را با گرایش‌های متفاوت در بر می‌گیرد. یکی از نظریه‌های مهم و محوری در مکتب نوسازی، نظریه خرده فرهنگ دهقانی راجرز می‌باشد. نظریه خرده فرهنگ دهقانی بر ضعف و نقصان خرده فرهنگ‌ها تأکید دارد. در تعریف خرده فرهنگ باید گفت که تفاوت‌ها و ویژگی‌های خاص داخلی هر فرهنگ را خرده فرهنگ می‌نامند(پاپلی یزدی و ابراهیمی،1381: 116). براساس نظریه راجرز، برنامه‌های دگرگونی اجتماعی در روستا اگر بر پایه شناخت ارزش‌ها، وجه نظرها و انگیزه دهقانان استوار نباشد شکست می‌خورد. لذا مجریان برنامه‌های توسعه روستایی باید ویژگی‌های فرهنگی و جمعیتی مخاطبان و گیرندگان برنامه‌های خود را به دقت مد نظر داشته باشند (بحرینیان، 1378: 104). وی برای خرده فرهنگ دهقانی ویژگی‌هایی از این قبیل قایل است از جمله: عدم اعتماد متقابل در روابط شخصی، فقدان نوآوری، تقدیرگرایی، پایین بودن سطح آرزوها و تمایلات چشم پوشی نکردن از منافع آنی به خاطر منافع آتی، کم اهمیتی به عامل زمان، خانواده‌گرایی، وابستگی به قدرت دولت، محلّی‌گرایی و فقدان همدلی(ازکیا، 1384: 120-21).

مبانی نظری و رویکردها

در کشورهای جهان سوم و در حال توسعه که ایران نیز یکی از آن‌ها است، هرگاه از توسعه و پیشرفت صحبت می‌شود، اصولاً توجه به ویژگی‌ها و عوامل انسانی، پراکندگی جمعیتی و نیز بافت روستایی این قبیل کشورها، اهمیت فراوانی دارد. صاحب‌نظرانی مانند لرنر، لوییس، تکس، روزن، فاستر، راجرز، ردفیلد و سایرین، با بیان مفهوم عناصر خرده فرهنگ دهقانی تلاش کرده‌اند که دلایل توسعه نیافتگی برخی از مناطق جهان را نظام ارزش‌ها و باورهای سنتی و فرهنگی آن جوامع بدانند و درصدد آزمون تجربی نظریه مذکور، در برخی از جوامع سنتی بوده‌اند. در پژوهش حاضر، رویکرد نوسازی(نظریه خرده فرهنگ دهقانی راجرز)، با نگاه بومی مورد نقد و بررسی قرار گرفته است. خرده فرهنگ، بسیاری از عناصر فرهنگ کلی‌تر را که خود جزئی از آن است، شامل می‌شود. اما، برخی از جنبه‌های خاص، در فرهنگ کلی‌تر وجود ندارد یا در سایر اعضای آن جامعه خاص دیده نمی‌شود (ازکیا و فیروزآبادی،1383: 49)، در خرده فرهنگ دهقانی، هنجارها، ارزش‌ها و نگرش‌ها سه عنصر مهم برای درک رفتار گروه محسوب می‌شوند. هنجارها، نظام‌های پاداش و مجازات هستند که اجرای اصول و قواعد رفتاری را در هرجامعه تضمین می‌کنند. به‌عبارت دیگر،

[Downloaded from jhre.ir on 2026-11-29]

نمادهایی محسوب می‌شوند که مورد توافق جمع هستند(محسنی تبریزی،1380 : 103).

مسئله خرده فرهنگ تا بحال در ایران از سوی پژوهشگران و اندیشمندان توسعه مورد کم توجهی قرار گرفته است. بر این اساس، در این پژوهش موضوع سرمایه اجتماعی، خرده فرهنگ‌ها و اقدامات کارآفرینانه در یک جامعه براساس ملاک نوع بافت روستایی مورد بررسی قرار گرفته است. مفهوم "سرمایه اجتماعی" با سه عنصر اصلی و شاخص معرفی می‌شود. در قالب گرایش‌ها و تمایلات رفتاری به اعتماد و هنجارهای تمایل به کار گروهی و در بعد الگوهای ساختاری به انجمن‌پذیری و مشارکت اشاره می‌کنند(Putnam, 2000؛ Offe et al., 2002). "سرمایه اجتماعی" به‌طور کلی از دو واژه "سرمایه" و" اجتماع" تشکیل شده است. این دو کلمه نشان دهنده این است که اولاً این مفهوم ماهیتی زاینده داشته و ثانیاً فردی نیست. بنابراین می‌توان گفت: "سرمایه اجتماعی" از مجموعه هنجارها و ارزش‌های موجود در سیستم‌های فکری، علمی، اجتماعی، اقتصادی، فرهنگی و سیاسی جامعه نشأت می‌گیرد. این هنجارها و ارزش‌ها نیز حاصل تأثیر نظام‌های اجتماعی، اقتصادی، نظام سیاسی و روابط انسانی است که دارای ویژگی‌هایی می‌باشد از قبیل اعتماد متقابل، تعامل اجتماعی متقابل، گروه‌های اجتماعی، احساس هویت جمعی و گروهی، احساس وجود تصویری مشترک از آینده و کار گروهی و تیمی که از عوامل بنیادی آن به‌شمار می‌روند. سرمایه اجتماعی به‌عنوان منبع مهمی جهت «کنش جمعی» تلقی می‌شود و این منبع فراتر از آگاهی و توجه یا دانش نسبت به امور عمومی اجتماعی است. یعنی آگاهی که موجب علاقه‌مندی و دل نگرانی است، شامل اعتماد، هنجارها و یا رفتارهای معامله متقابل که در درون شبکه‌های اجتماعی عمل می‌کنند و عناصر ساختاری شبکه‌ها و مشارکت‌های رسمی و غیررسمی می‌باشد (ناطق‌پور و فیروزآبادی، 1385: 171). به نقل از توسلی و موسوی (1384) اندیشه اصلی سرمایه اجتماعی این است که اطرافیان، دارایی بسیار مهمی را تشکیل می‌دهند که یک فرد می‌تواند در شرایط بحرانی، آن‌ها را به‌کار گیرد، از آن‌ها بهره گیرد و یا برای منافع مادی استفاده نماید. اجتماعاتی که از نعمت مجموعه گوناگونی از شبکه‌های اجتماعی و انجمن‌های مدنی برخوردار هستند، در یک وضعیت محکمتری در مواجهه با فقر، آسیب‌پذیری و حل منازعات قرار دارند و بهتر می‌توانند از فرصت‌های جدید بهره ببرند (Lin, 2001 ؛ Putnam, 2000).

همان گونه که بیان شد، سرمایه اجتماعی عامل مؤثری در افزایش کارآیی سایر اشکال سرمایه شامل سرمایه انسانی، سرمایه اقتصادی و سرمایه کالبدی است(ذکایی و روشن‌فکر، 1385: 45-38). پایین بودن سرمایه اجتماعی در یک جامعه باعث بالا رفتن هزینه‌های کنترل و نظارت و همچنین مبادلات و ارتباطات می‌شود (Putnam, 1993:97). در کنار سرمایه اجتماعی، امروزه چالش‌های اشتغال یا موضوع کار و بیکاری نه فقط یکی از مهمترین مسائل اجتماعی روز در کشور به‌شمار می‌آید، بلکه با توجه به میزان رشد جمعیت در دو دهه گذشته می‌توان آن‌را مهمترین چالش اجتماعی چند دهه آینده به حساب آورد (تاج آبادی و مشایخی، 1387: 96). حل این مشکل، سیاست‌گذاران کشورها را با چالش‌های بزرگی روبه‌رو ساخته است (صالحی و برادران، 1385: 115). یکی از این راهبردها که اخیراً توسط جامعه مورد توجه قرار گرفته و توانسته است نقش مؤثری در توسعه روستاها به‌دنبال داشته باشد نقش سرمایه اجتماعی می‌باشد، اهمیت سرمایه اجتماعی

[Downloaded from jhre.ir on 2026-11-29]

سبب شده است در همین راستا، تقویت سرمایه‌های اجتماعی یکی از راهکارهای گسترش توسعه پایدار روستایی به‌شمار می‌رود، به‌طوری‌که سرمایه اجتماعی در قالب تشکل‌های محلی قادر به کاهش فقر و افزایش رفاه جامعه می‌باشد (بهاگوتلا و همکاران،:271:2010). همچنین نوع سکونت و محل زندگی تقویت سرمایه‌های اجتماعی باعث مشارکت و ارتباط فرد با افراد دیگر می‌شود. این امر به نوبه خود، نقش مهمی در بهبود کیفیت زندگی و توسعه روستایی دارد (نوگیرا ،2010:145). لیمون و همکاران(2011:2) که نوع سکونتگاه در روستاها در نوع خرده فرهنگ‌های دهقانی و میزان سرمایه اجتماعی می‌تواند نقش داشته باشد.

ولکات(2000)معتقداست سرمایه اجتماعی سبب مهاجرت و مطرود شدن روستاییان می‌شود و ساختار و بافت روستاها را از بین می‌برد.

سرمایه اجتماعی بین گروهی	سرمایه اجتماعی درون گروهی	
	پایین	بالا
پایین	مطرود شده ها	روستاییان فقیر
بالا	مهاجران روستا به شهر	اعضای موفق برنامه‌های سرمایه‌گذاری در روستا

ج 1. ابعاد سرمایه اجتماعی در سطح جامعه روستایی. منبع: ولکاک و نارایان،2000 : 231.

امروزه شرایط بازارکار برای دانش آموختگان دانشگاهی روز به روز دشوارتر می‌شود. کارفرمایان انتظار دارند با استخدام فردی با تحصیلات دانشگاهی به خلاقیت و نوآوری‌های لازم برای حل مسائل و مشکلات کاری دست یابند. آن‌ها به‌دنبال فردی هستند که قدرت جمع‌آوری اطلاعات، تجزیه و تحلیل، سازماندهی، نتیجه‌گیری و ارائه بازخورد لازم را داشته باشد. کلیه مهارت‌های ذکر شده، اجزای اصلی تفکر انتقادی به‌شمار می‌روند. عامل انسانی مهمترین جنبه کارآفرینی بوده و آموزش عامل انسانی در روند پیشرفت کارآفرینی تأثیر بسزایی داشته و تمایل به کارآفرینی را می‌توان به‌عنوان پیش درآمد و عامل مؤثر بر رفتار کارآفرینانه و یا تصمیم برای کارآفرین بودن و خلق یک کار جدید قلمداد کرد (صالحی و برادران، 1385: 121). براساس نظریه بایگرو (Bygrave,1994112 :100-)، عوامل شخصی، روانی و محیطی در کارآفرینی مهم هستند. تصمیم‌گیری یا فقدان تصمیم‌گیری برای ورود به کسب وکار و تعقیب ایده کارآفرینی به عواملی همچون زمینه‌های شغلی، شرایط کودکی، خانواده، دوستان، وضعیت اقتصادی، تجارب قبلی بستگی دارد (احمدپور و مقیمی، 1390: 41). به‌طور کلی در ادبیات روانشناسی، تمایل کارآفرینانه به‌عنوان یکی از عوامل زیربنایی رفتار برنامه‌ریزی شده یاد می‌شود. به‌عبارت دیگر قصد یکی از بهترین عوامل پیشگویی کننده رفتار به‌شمار می‌رود (Linan et al., 2005: 218).

با توجه به مطالب یاد شده که بیانگر آثار مثبت وجود سرمایه اجتماعی و آثار منفی عدم وجود آن است، با انجام این پژوهش میزان سرمایه اجتماعی، خرده فرهنگ‌های راجرز و اقدامات کارآفرینانه در چهار جامعه روستایی که از نظر شکل و کالبد متفاوت هستند مورد مطالعه قرار گرفت. از آن جا که تاکنون نه در خارج از کشور و نه در ایران ارتباط بین این سازه‌ها مورد بررسی قرار نگرفته است، این پژوهش به ادبیات این موضوع افزوده و دانش تولید شده می‌تواند مفید باشد.

هدف کلی این پژوهش، ارزیابی تأثیر فضای کالبدی روستاها بر سرمایه اجتماعی، اقدامات کارآفرینانه و خرده فرهنگ‌های راجر با رویکردی مقایسه‌ای است و علت انتخاب شهرستان کنگاور این بود که در این

[Downloaded from jhre.ir on 2026-11-29]

شهرستان چهـار روسـتا بـه شـکل جـاده‌ای، قلعـه‌ای و کوچه‌ای و رودخانـه‌ای وجـود داشـت، بـه‌همـین دلیـل محدوده تحقیق به شهرستان کنگاور محدود شد.

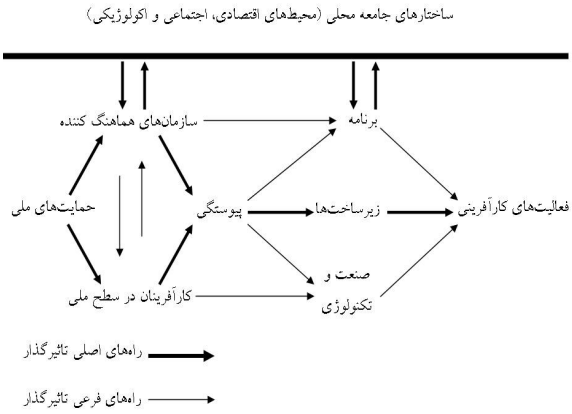

ن 1. مـدل علّـی توسـعه کـارآفرینی در منـاطق روستایی(Allen et al., 2003).

روستای قلعه‌ای: به نوعی از روسـتاها مـی‌گوینـد کـه براساس امنیت بـه صـورت قلعـه بـا دیوارهـای بلنـد و محصور و بیشتر در مناطق کوهستانی ساخته می‌شود.

روستای جـاده‌ای: روسـتاهای کـه در امتـداد راه‌هـای شوسه شکل می‌گیرند و بیشتر حول یک میدان مرکـزی نیز متمرکز می‌شوند.

روسـتای کوچـه‌ای: بـه سـکونتگاهی کـه از طریـق کوچه‌های متعدد و در هـم پیچیـده بـه‌دلیـل نزدیکـی و ازدواج‌های درون خـانوادگی شـکل گرفتـه‌انـد و اکثـراً دارای رابطه خونی و فامیلی هستند.

روستای رودخانه‌ای: سکونتگاه‌هـایی کـه در نزدیکـی رودخانه بنا می‌شوند و بیشـتر از نظـر کشـاورزی غنـی می‌باشند و بیشترین مهاجرت در این روستاها می‌باشـد (برگرفته از وثوقی،1385 با اصلاح و تعدیل).

روش‌شناسی تحقیق

این تحقیق از نظر ماهیت از نوع پـژوهش‌هـای کمّـی محسوب می‌شود و از نظر هدف از نوع کاربردی اسـت و از نظر پارادایم اکتشافی، جامعـه آمـاری ایـن تحقیـق را روستاییان چهار روستای شهرسـتان کنگـاور تشـکیل دادند. تعداد این افراد بـراسـاس آخـرین آمـار مـدیریت جهـاد کشـاورزی شهرسـتان کنگـاور (خـرداد 1392) 1587 نفـر بـود. در ایـن چهـار روسـتا بـا توجـه بـه همگن‌سازی افراد از طریق سن، سواد، میزان زمین (آبی و دیم)، تعداد فرزنـدان، تعـداد وسـیله حمـل و نقـل و ادوات کشـاورزی از جملـه تراکتـور روسـتاییان فقـط در روستا ساکن هستند و در شهر خانـه ندارنـد. حجـم نمونه با استفاده از جدول مورگان 185 نفر تعیـین شـد. همچنـین ابـزار اصـلی تحقیـق در مرحلـه میـدانی پرسشنامه بود. سؤالات پرسشـنامه شـامل چهـار بخـش بود. سؤالات بخش اول را ویژگی‌های فردی و حرفـه‌ای روستاییان تشـکیل دادنـد، بخـش دوم را مقیـاس بـرای سـنجش سـرمایه اجتمـاعی بـا اسـتفاده از پرسشـنامه اونـیکس و بـولن[1] (2000) و بخـش سـوم را مقیاسـی بـرای سـنجش میـزان اقـدامات کارآفرینانـه بـراسـاس پرسشـنامه لنـین[2] (2009) تشـکیل داد و بخـش چهـارم شاخص‌های برای سـنجش خـرده فرهنـگ‌هـای راجـر که براسـاس مبـانی نظـری و شـکل گرفـت. بـه‌منظـور اطمینـان از روایـی ظـاهری و محتـوایی پرسشـنامه، برخی از مدیران سازمان‌های مختلف کشـاورزی اسـتان کرمانشـاه و اعضـای هیئـت علمـی دانشـگاه پـس از مطالعه عمیق سؤالات و گویـه‌هـای پرسشـنامه نظـرات اصـلاحی خـود را اعـلام کردنـد کـه پـس از مصـاحبه حضـوری بـا ایـن افـراد و بحـث و بررسـی در مورد دیدگاه‌های مطرح شده، اصلاحات ضروری انجـام شـد. بـه‌منظـور بـرآورد پایـایی پرسشـنامه از ضـریب آلفای کرونباخ اسـتفاده شـد. بـرای ایـن منظـور، تعـداد 30 نسخه از پرسشنامه توسط بخشـی از جامعـه آمـاری تحقیـق تکمیـل شـد و پـس از داده‌پـردازی، ضـریب

[Downloaded from jhre.ir on 2026-11-29]

آلفـای کرونبـاخ بـرای گویـه‌هـا و سـؤال‌هـای اشـاره شده، محاسبه شد. میزان این ضریب که در اصل، میـزان پایایی ابزار را مشخص می‌کند، برای بخش دوم و سـوم و چهارم ابزار، به ترتیـب86/0، 88/0 و 85/0 بـه‌دسـت آمد. در کل 168 پرسشنامه کامل و بدون نقـص تکمیـل شد (نرخ پاسخگویی= 91 درصد). پس از تکمیل داده‌ها عملیات کدگذاری، استخراج اطلاعات و انتقال آن‌ها بـر روی رایانـه صـورت پـذیرفت. پـس از طـی فراینـد داده‌پردازی، محاسبات آماری(توصیفی و اسـتنباطی) بـا استفاده از برنامه SPSS نسخه 20 انجام شد.

منطقه مورد مطالعه

شهرستان کنگاور با وسعتی حـدود 84500 کیلـو متـر مربع و 68650 نفر جمعیـت و بـا ارتفـاع 1467 متـر از سطح دریا در 85 کیلومتری مرکز استان و شمال شـرقی استان کرمانشاه واقع است که دارای یک بخـش مرکـزی و 5 دهستان گـودین، فـش، قزوینـه، کرماجـان و خـزل غربی است. این شهرستان به‌دلیل ویژگی‌هـای متعـدد از جمله تدین و عرف مذهبی اهالی، واقع بـودن در مسـیر عتبات عالیات، همجـوار بـودن بـا اسـتانهای همـدان و لرسـتان ووجـود آب کـافی و خـاک حاصـلخیز و نیـز جاذبه‌های گردشگری از اهمیت خاصی برخوردار است.

این شهرستان دارای آب و هوای معتدل کوهسـتانی و در اقلیم خشک گرم قرار دارد. شهرستان کنگاور قطـب کشاورزی استان بوده و احداث سـدهای کبـوتر لانـه و کرماجان در آینده با تحت پوشش قرار دادن حـدود 15 هزار هکتار از اراضی کشاورزی تحول شـگرفی از نظـر اقتصـادی ایجـاد خواهـد نمـود. ارتفـاع متوسـط ایـن شهرستان از سطح دریا 1500 متر است. کـوه‌هـایی نیـز آن‌را احاطه کرده‌اند، به‌خصوص" امروله" کـه شـکوهی چشمگیر و ستیغی پربرف دارد.

ت 1. نقشه شهرستان گودین.

ت 2. نقشه شهرستان قزوینه.

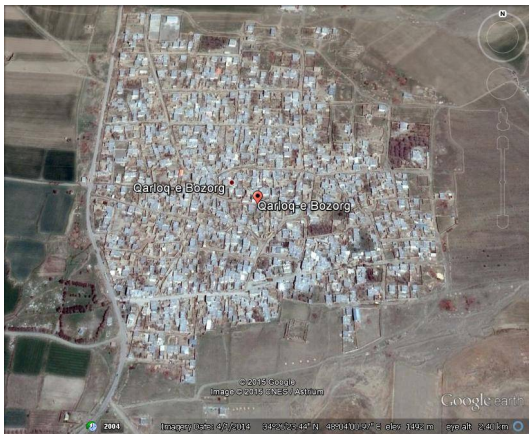

ت 3. نقشه شهرستان قارلق.

[Downloaded from jhre.ir on 2026-11-29]

ت 4. نقشه شهرستان دهلر.

یافته‌ها

نتایج توزیع فراوانی جامعه مورد مطالعه گویای آن است که بیشتر روستاییان درمحدود سنی 36 تا 45 سال قرار دارند که گویای میانسالی جامعه مورد مطالعه است. میانگین سن روستاییان 39 سال می‌باشد که بیشتر روستاییان شرکت کننده دارای سن 34 سال هستند. کمترین سن روستاییان 25 سال است و بیشترین آنان 68 سال سن دارد. همچنین تنها 23 درصد جامعه مورد مطالعه سوادی در حد لیسانس و بالاتر دارند. 52 درصد زنان سوادی درحد خواندن و نوشتن دارند و یا بی‌سواد هستند (جدول شماره 2).

جدول شماره 3 وضعیت موجود مؤلفه‌های مختلف سرمایه اجتماعی را نشان می‌دهد. این مؤلفه‌ها شامل احساس امنیت و اعتماد، مشارکت در اجتماعات محلی، عملگرایی در بافت اجتماعی، پیوندهای همسایگی، دوستی و روابط خانوادگی، ظرفیت پذیرش تفاوت‌ها، پیوندهای کاری و بها دادن به زندگی است. از بین مؤلفه‌های مختلف سرمایه اجتماعی، میزان پیوندهای کاری و دوستی و روابط خانوادگی بیش از سایر مقوله‌ها در بین روستاییان مورد مطالعه وجود دارد. در این بین کمترین اولویت‌ها به مشارکت در اجتماع محلی و ظرفیت پذیرش تفاوت‌ها اختصاص یافته است.

از بین مؤلفه‌های مختلف خرده فرهنگ‌های راجرز، میزان تقدیرگرایی و پایین بودن سطح آرزوها و تمایلات بیش از سایر مقوله‌ها در بین روستاییان مورد مطالعه وجود دارد. در این بین کمترین اولویت‌ها به فقدان همدلی و عدم اعتماد متقابل در روابط شخصی اختصاص یافته است (جدول شماره 4).

ردیف	نام متغیر		فراوانی	درصد
1	جنسیت	مرد	112	66/66
		زن	56	33/33
2	سواد	بی سواد	41	24/40
		خواندن و نوشتن	48	28/57
		دیپلم	14	8/33
		فوق دیپلم	25	14/88
		لیسانس و بالاتر	40	23/8
		10-15 سال	31	17/83
		16-20 سال	35	20/54
		بالاتر از 20 سال	50	29/72
3	سن	کمتر از25 سال	22	13/09
		26 تا 35	15	8/92
		36 تا 45	78	46/42
		بالا تراز 45	53	31.54

ج 2. ویژگی‌های دموگرافی روستاییان مورد مطالعه. منبع: یافته‌های پژوهش.

مؤلفه	اولویت	میانگین(از4)	انحراف معیار
پیوندهای کاری	1	3/38	1/04
دوستی و روابط خانوادگی	2	3/23	0/96
پیوند های همسایگی	3	2/93	0/97
احساس امنیت و اعتماد	4	2/81	1/06
عملگرایی در بافت اجتماعی	5	2/79	1/03
بها دادن به زندگی	6	2/74	1/08
مشارکت دراجتماعت محلی	7	2/71	1/41
ظرفیت پذیرش تفاوت‌ها	8	2/7	1/06

ج 3. وضعیت موجود مؤلفه‌های شکل‌دهنده سرمایه اجتماعی در کل روستاهای مورد مطالعه.

[Downloaded from jhre.ir on 2026-11-29]

مؤلفه	اولویت	میانگین(از4)	انحراف معیار
تقدیرگرایی	1	3/28	1/04
پایین بودن سطح آرزوها و تمایلات	2	3/03	0/96
فقدان نوآوری	3	2/83	0/97
چشم پوشی نکردن از منافع آنی به خاطر منافع آتی	4	2/81	1/06
کم اهمیتی به عامل زمان	5	2/8	1/03
خانواده گرایی	6	2/74	1/08
وابستگی به قدرت دولت	7	2/71	1/41
محلّی گرایی	8	2/74	1/08
فقدان همدلی	9	2/71	1/41
عدم اعتماد متقابل در روابط شخصی	10	2/7	1/06

ج 4. وضعیت موجود خرده فرهنگ‌های راجرز در جامعه مورد مطالعه.

جدول شماره 5 نیز وضعیت موجود مؤلفه‌های مختلف قصد کارآفرینانه را نشان می‌دهد. از بین مؤلفه‌های مختلف قصد کار آفرینانه، میزان قصد کار آفرینی و درک امکان‌پذیری بیش از سایر مقوله‌ها در بین روستاییان مورد مطالعه وجود دارد. در این بین کمترین اولویت‌ها به هنجارهای اجتماعی درک شده و دانش کارآفرینی اختصاص یافته است.

مؤلفه	اولویت	میانگین(از4)	انحراف معیار
قصد کارآفرینی	1	3/78	0/98
درک امکان‌پذیری	2	3/65	0/96
نگرش‌های فردی	3	3/21	0/97
هنجارهای اجتماعی درک شده	4	2/75	1/16
دانش کارآفرینی	5	2/68	1/13

ج 5. وضعیت موجود مؤلفه‌های قصد کارآفرینانه.

تفاوت دیدگاه روستاییان در روستاهای مختلف که از نظر کالبد با هم اختلاف دارد نسبت به مؤلفه‌های سرمایه اجتماعی با استفاده از آزمون کروسکالوالیس بررسی شد. نتایج نشان داد که از بین متغیرهای مدل، از نظر سه متغیر پیوندهای کاری، پیوندهای همسایگی، عملگرایی در بافت اجتماعی روستاها اختلاف معناداری بین دیدگاه روستاییان در چهار روستای متفاوت از نظر کالبد وجود دارد. اما در سایر موارد اختلاف معناداری بین دیدگاه روستاییان یافت نشد. یافته‌های جدول شماره 6 گویای آن است که روستاییان که در روستاهای جاده‌ای زندگی می‌کنند از پیوند کاری قوی‌تری بین آن‌ها وجود دارد در حالی‌که بین روستاییان در روستاهای کوچه‌ای پیوندهای همسایگی بیشتری وجود دارد. در حالی‌که عملگرایی در بین روستاییان قلعه‌ای بیشتر است. اما بها دادن به زندگی در بین اهالی روستاهای جاده‌ای بیشتر است.

تفاوت دیدگاه روستاییان در روستاهای مختلف که از نظر کالبد باهم تفاوت دارد نسبت به مؤلفه‌های خرده فرهنگ‌های راجرز با استفاده از آزمون کروسکالوالیس آزموده شد. نتایج نشان داد که نسبت به متغیرهای تقدیرگرایی، پایین بودن سطح آرزوها و تمایلات، کم اهمیتی به عامل زمان، خانواده‌گرایی محلی‌گرایی و فقدان همدلی روستاییان اختلاف معناداری بین دیدگاه روستاییان در چهار روستا متفاوت از نظر کالبد وجود دارد. اما در سایر موارد اختلاف معناداری بین دیدگاه روستاییان مشاهده نشد. یافته‌های جدول شماره 7 گویای آن است که روستاییانی که در روستاهای قلعه‌ای زندگی می‌کنند تقدیرگرایی، کم‌اهمیتی به عامل زمان و خانواده‌گرایی قوی‌تری بین آنان وجود دارد. در حالی‌که بین روستاییان در روستاهای کوچه‌ای فقدان نوآوری و محلی‌گرایی بیشتری وجود دارد. این در حالی است که فقدان همدلی در بین روستاییان جاده‌ای بیشتر است.

[Downloaded from jhre.ir on 2026-11-29]

تفاوت دیدگاه روستاییان در روستاهای مختلف که از نظر کالبد باهم تفاوت دارد نسبت به مؤلفه‌های قصد کارآفرینانه با استفاده از آزمون کروسکالوالیس بررسی شد. نتایج نشان داد که نسبت به متغیرهای قصد کارآفرینی و دانش کارآفرینی بین روستاهای مختلف اختلاف معناداری بین دیدگاه وجود دارد، ولی در سایر موارد اختلاف معناداری بین دیدگاه دیده نشد.

جدول شماره 8 نشان می‌دهد که روستاییان که در روستاهای جاده‌ای زندگی می‌کنند قصد کارآفرینی و دانش کارآفرینی قوی‌تری بین آن‌ها وجود دارد، در حالی‌که بین دیگر روستاییان مؤلفه‌های مورد سنجش تفاوت معناداری وجود ندارد.

شاخص مورد مقایسه	روستاهای مورد مطالعه (میانگین رتبه)				U	معناداری
	کوچه‌ای	قلعه‌ای	جاده‌ای	رودخانه‌ای		
پیوندهای کاری	54/40	62/46	87/23	39/6	7/25	*0/011
دوستی و روابط خانوادگی	55	60/7	48/36	78/59	3/58	0/125
پیوندهای همسایگی	81/10	61/23	50/58	62/27	4/368	**0/009
احساس امنیت و اعتماد	55/7	54/3	52/28	62/2	1/235	0/514
عملگرایی در بافت اجتماعی	52/45	78/52	51/74	63/28	2/214	*0/019
بها دادن به زندگی	51/25	57/54	81/21	50/54	3/214	*0/023
مشارکت دراجتماعات محلی	57/5	53/38	57/58	42/26	0/214	0/254
ظرفیت پذیرش تفاوت‌ها	47/8	46/8	38/57	51/2	0/951	0/123

ج 6. مقایسه دیدگاه روستایی نسبت به سازه‌های سرمایه اجتماعی بر حسب نوع روستا.

*** معناداری در سطح 0/05 ** معناداری در سطح 0/01**

شاخص مورد مقایسه	روستاهای مورد مطالعه (میانگین رتبه)				U	معناداری
	کوچه‌ای	قلعه‌ای	جاده‌ای	رودخانه‌ای		
تقدیرگرایی	51/41	71/25	46/28	55/47	6/251	**0/001
پایین بودن سطح آرزوها و تمایلات	52/14	76/41	43/26	58/59	3/518	**0/005
فقدان نوآوری	81/10	61/23	50/58	62/27	0/145	0/109
چشم‌پوشی نکردن از منافع آنی به خاطر منافع آتی	55/4	49/21	52/36	61/01	1/135	0/214
کم اهمیتی به عامل زمان	52/45	78/52	51/74	63/28	2/214	*0/019
خانواده‌گرایی	51/21	75/56	49/25	54/15	3/514	*0/013
وابستگی به قدرت دولت	53/5	54/38	56/58	52/26	0/224	0/244
محلّی گرایی	80/21	56/8	48/57	53/2	2/951	*0/023
فقدان همدلی	50/21	55/35	78/45	48/25	0/214	**0/004
عدم اعتماد متقابل در روابط شخصی	52/01	54/12	53/28	58/45	1/012	0/123

ج 7. مقایسه دیدگاه روستایی نسبت به سازه‌های سرمایه اجتماعی بر حسب نوع روستا.

***معناداری در سطح 0/05 ** معناداری در سطح 0/01**

شاخص مورد مقایسه	روستاهای مورد مطالعه (میانگین رتبه)				U	معناداری
	کوچه‌ای	قلعه‌ای	جاده‌ای	رودخانه‌ای		
قصد کارآفرینی	54/40	62/46	87/23	39/6	7/25	*0/011
درک امکان پذیری	55	60/7	48/36	58/59	3/58	0/125
نگرش‌های فردی	81/10	61/23	50/58	52/27	4/368	**0/009
هنجارهای اجتماعی درک شده	55/7	54/3	52/28	62/2	1/235	0/514
دانش کارآفرینی	52/45	50/45	78/52	63/28	2/214	**0/009

ج 8. مقایسه دیدگاه روستایی نسبت به قصد کارآفرینانه بر حسب نوع روستا.

***معناداری در سطح 0/05 ** معناداری در سطح 0/01**

[Downloaded from jhre.ir on 2026-11-29]

مدل رگرسیونی

در تحلیل مدل رگرسیونی توام طبق جدول شماره 9 مشخص شد که اثر مؤلفه‌های سرمایه اجتماعی بر اقدامات کارآفرینانه اثرات مثبت و معناداری هستند به طوری‌که مؤلفه‌های پیوندهای کاری، دوستی و روابط خانوادگی، پیوندهای همسایگی، عملگرایی در بافت اجتماعی، بها دادن به زندگی و ظرفیت پذیرش تفاوت‌ها رابطه مثبتی با اقدامات کارآفرینانه روستاییان دارد و می‌تواند در افزایش اقدامات کارآفرینانه تأثیر داشته باشد.

متغیر	مقدار B	مقدار بتا	t	معناداری
(مقدار ثابت)	3/342		7/145	0/000**
پیوندهای کاری	1/285	0/498	8/623	0/001 **
دوستی و روابط خانوادگی	0/385	0/328	6/134	0/009 **
پیوند های همسایگی	0/324	0/295	4/842	0/012 *
احساس امنیت و اعتماد	0/252	0/115	1/429	0/103
عملگرایی در بافت اجتماعی	0/223	0/165	4/264	0/007**
بها دادن به زندگی	0/246	0/153	4/256	0/017 *
مشارکت دراجتماعت محلی	0/118	0/179	2/967	0/113
ظرفیت پذیرش تفاوت‌ها	0/344	0/253	2/123	0/025 *

ج 9. مقایسه دیدگاه روستایی نسبت به قصد کارآفرینانه بر حسب نوع روستا.

***معناداری در سطح 0/05 ** معناداری در سطح 0/01**

نتیجه

در طی دهه‌های اخیر که دانشمندان رشته‌های مختلف جامعه شناسی، به‌ویژه در حوزه توسعه اقتصادی، در جستجوی دلایل تفاوت میزان رشد و توسعه اقتصادی کشورهای مختلف بودند، نظریه‌های متنوع و گسترده‌ای را بیان کرده‌اند. جوامع و فرهنگ‌های مختلف، به‌لحاظ ویژگی‌های فردی و شخصیتی و زمینه‌های پذیرش برنامه‌های توسعه با یکدیگر تفاوت دارند و در این زمینه، از تنوع و تکثر فراوانی برخوردار هستند. توسعه در بسیاری از موارد حتی عادات، رسوم و عقاید مردم را نیز شامل می‌شود (الوانی و شیروانی، 1385).

دیدگاه روستاییان در روستاهای مختلف که از نظر کالبد با هم تفاوت دارد نسبت به مؤلفه‌های قصد کارآفرینانه با استفاده از آزمون کروسکالوالیس سنجیده شد. نتایج نشان داد که دیدگاه روستاییان نسبت به متغیرهای قصد کارآفرینی و دانش کارآفرینی بین روستاهای مختلف اختلاف معناداری با هم دارد، به این صورت که روستاییانی که در روستاهای جاده‌ای زندگی می‌کنند قصد کارآفرینی و دانش کارآفرینی قوی‌تری بین آن‌ها وجود دارد، در حالی‌که بین دیگر روستاییان مؤلفه‌های مورد سنجش تفاوت معناداری وجود ندارد. همچنین تحلیل مدل رگرسیونی توام مشخص نمود که اثر مؤلفه‌های سرمایه اجتماعی بر اقدامات کارآفرینانه اثرات مثبت و معناداری است به‌طوری‌که مؤلفه‌های پیوندهای کاری، دوستی و روابط خانوادگی، پیوندهای همسایگی، عملگرایی در بافت اجتماعی، بها دادن به زندگی و ظرفیت پذیرش تفاوت‌ها، رابطه مثبتی با اقدامات کارآفرینانه روستاییان دارد و می‌توانند در افزایش اقدامات کارآفرینانه تأثیر داشته باشد. بنابراین

[Downloaded from jhre.ir on 2026-11-29]

پیشنهاد می‌شود جهت بهبود قصد و دانش کارآفرینی بین روستاییان توجه ویژه‌ای به مؤلفه‌های سرمایه اجتماعی و بافت روستا شود و سعی در کم رنگ کردن تأثیر بافت روستا با بهبود مؤلفه‌های سرمایه اجتماعی گردد. ایران، جامعه‌ای چند ملیتی و چند فرهنگی است که گروه‌های مختلف، با گرایش‌های متفاوت مذهبی و سنت‌های قومی، ساکنان آن‌را تشکیل می‌دهند. جوامع چندفرهنگی، متشکل از خرده فرهنگ‌های متفاوت هستند و اگر زمینه‌ای برای تلفیق و مشارکت آن‌ها در ساختاری قانونمند فراهم نگردد، تحقق توسعه متوازن اجتماعی میسر نیست. با توجه به اهمیت این موضوع، توجه به خرده فرهنگ‌ها به‌عنوان یکی از پیش فرض‌های مهم در توسعه اجتماعی جوامع چندملیتی، موجب توجه بسیاری از جامعه شناسان و پژوهشگران علوم اجتماعی شده است. به‌دلیل تأثیری که پدیده مذکور در تسریع توسعه دارد، چشم اندازهای متفاوت، راهکارهای گوناگون و گزینه‌های متمایز، مورد بررسی قرار گرفته‌اند. در مقاله حاضر رابطه بین عناصر خرده فرهنگ دهقانی و پایگاه (قشربندی) اقتصادی اجتماعی روستاییان، مورد بررسی قرار گرفته است. در تحلیل مدل رگرسیونی توأم طبق جدول شماره 9 مشخص شد که اثر مؤلفه‌های سرمایه اجتماعی بر اقدامات کارآفرینانه اثرات مثبت و معناداری است به‌طوری‌که مؤلفه‌های پیوندهای کاری، دوستی و روابط خانوادگی، پیوندهای همسایگی عملگرایی در بافت اجتماعی، بها دادن به زندگی و ظرفیت پذیرش تفاوت‌ها رابطه مثبتی با اقدامات کارآفرینانه روستاییان دارد و می‌تواند در افزایش اقدامات کارآفرینانه تأثیر داشته باشد که با نتایج تحقیقات (Benson, H., 373:1998) و (Batjargal, B. 2003:538) هم‌سو می‌باشد. تفاوت دیدگاه روستاییان در روستاهای مختلف که از نظر کالبد باهم تفاوت دارد نسبت به مؤلفه‌های قصد کارآفرینانه با استفاده از آزمون کروسکالوالیس آزموده شد. نتایج نشان داد که نسبت به متغیرهای قصد کارآفرینی و دانش کارآفرینی بین روستاهای مختلف اختلاف معناداری وجود دارد، ولی در سایر موارد اختلاف معناداری دیده نشد.

جدول شماره 8 نشان می‌دهد روستاییانی که در روستاهای جاده‌ای زندگی می‌کنند قصد کارآفرینی و دانش کارآفرینی قوی‌تری بین آن‌ها وجود دارد، در حالی‌که بین دیگر روستاییان مؤلفه‌های مورد سنجش تفاوت معناداری وجود ندارد در مقابل تفاوت دیدگاه روستاییان در روستاهای مختلف که از نظر کالبد باهم تفاوت دارد نسبت به مؤلفه‌های خرده فرهنگ‌های راجرز با استفاده از آزمون کروسکالوالیس بررسی شد. نتایج نشان داد که نسبت به متغیرهای تقدیرگرایی، پایین بودن سطح آرزوها و تمایلات، کم اهمیتی به عامل زمان، خانواده‌گرایی محلی‌گرایی و فقدان همدلی روستاییان اختلاف معناداری بین دیدگاه روستاییان در چهار روستا متفاوت از نظر کالبد وجود دارد. اما در سایر موارد اختلاف معناداری بین دیدگاه روستاییان مشاهده نشد. یافته‌های جدول شماره 6 گویای آن است که روستاییانی که در روستاهای قلعه‌ای زندگی می‌کنند تقدیرگرایی، کم اهمیتی به عامل زمان و خانواده‌گرایی قوی‌تری بین آنان وجود دارد در حالی‌که بین روستاییان در روستاهای کوچه‌ای فقدان نوآوری و محلی‌گرایی بیشتری وجود دارد. این در حالی است که فقدان همدلی در بین روستاییان جاده‌ای بیشتر است. با توجه به تعریف انواع روستاها و حالت های مختلف آن می‌توان نتیجه گرفت که روستاهای قلعه‌ای به‌دلیل بهم فشرده بودن و مهم بودن امنیت، عامل زمان و خانواده‌گرایی از اهمیت بیشتری برخوردار باشد در حالی‌که در بین روستاهای کوچه‌ای فقدان

[Downloaded from jhre.ir on 2026-11-29]

نوآوری و محلی‌گرایی بیشتری وجود دارد. این در حالی است که فقدان همدلی در بین روستاییان جاده‌ای بیشتر است. اینکه محل سکونت بر منش و رفتار اجتماعی و فردی افراد تأثیرگذار است امری است اثبات شده اما با انجام این تحقیق و یافتن نقاط قوت و ضعف ساکنین هر روستا در کارآفرینی و سرمایه اجتماعی می‌توان شرایطی را فراهم کرد که اهالی همه روستاها با هر کالبدی به سمت بهبود مؤلفه‌های کارآفرینانه در خود باشند. به بیان دیگر شرایط را طوری مهیا کنیم که ویژگی‌های مثبت در تمام شرایط با همکاری اهالی روستا تقویت گردند.

همچنین سعی شود با تقویت همدلی و پیوندهای کاری و همسایگی در روستاها به آبادانی بیشتر دست یافته و کاهش مهاجرت به شهر را شاهد باشیم.

در نهایت از آنجا که این موضوع جدید است و اهمیت فراوانی دارد لذا توصیه می‌گردد مطالعات روانشناختی بیشتری در این زمینه با توجه به تنوع روستاها و فرهنگ‌های روستایی موجود انجام گیرد.

پی‌نوشت

1. Oniks & Bollen
2. Lenin

فهرست منابع

- احمد پور، م؛ مقیمی، م.(1390)، مبانی کارآفرینی، چاپ یازدهم، انتشارات فراندیش، تهران.
- ازکیا، م. (1384)، مقدمه‌ای بر جامعه‌شناسی توسعه روستایی، چاپ چهارم، انتشارات اطلاعات، تهران.
- ازکیا، م؛ فیروز آبادی، س. الف.(1383)؛ سرمایه اجتماعی و نقش آن در تشکل‌های تولیدی: مطالعه موردی حوزه آبریز کرخه، مجله جامعه‌شناسی ایران، جلد 5، شماره4، صفحه 45-54.
- الوانی، س، م؛ شیروانی، ع. (1385)، سرمایه اجتماعی، چاپ اول، نشر مانی، تهران.
- بحرینیان، ح.(1378)، گزارش نخستین همایش ملّی صنایع روستایی، ماهنامه جهاد، سال نوزدهم، شماره‌های 222 و 223، تهران.
- پاپلی یزدی، م. ح؛ ابراهیمی، م. الف. (1381)، نظریه‌های توسعه روستایی، چاپ اول، انتشارات سمت، تهران.
- تاج آبادی، ر؛ مشایخی، ک. (1387). اهمیت و کاربرد آموزش‌های علمی – کاربردی در کارآفرینی و اشتغال، مجموع مقالات اولین همایش توسعه کارآفرینی در آموزش‌های علمی کاربردی کشاورزی.
- توسلی، غ، موسوی، م. (1384)، مفهوم سرمایه در نظریات کلاسیک و جدید با تأکید بر نظریه‌های سرمایه اجتماعی، فصلنامه علوم اجتماعی، شماره 26، صفحه 32- 1.
- دلفروز، محمد تقی (ترجمه). (1380). دموکراسی و سنت‌های مدنی . پاتنام، ر. انتشارات وزارت کشور، تهران.
- ذکایی، م. س، روشنفکر، پ. (1385)، رابطه سرمایه اجتماعی و کیفیت زندگی در محلات شهری. فصلنامه علوم اجتماعی، شماره 32، صفحه 45-38.
- صالحی، س، برادران، م. (1385)، راهکارهای بکارگیری کارافرینی در آموزش کشاورزی، فصلنامه جهاد، شماره 274، صفحه 110-124.
- صدیق بنای، ه. (1387)، رسانه‌های جمعی و سرمایه اجتماعی. مجله آفتاب، صفحه 100-91، تهران.
- Allen, J.C., Korsching, P. F., & Vogt, R. (2003). Examination of Community Action Field Theory Model for Locality Based Entrepreneurship, Presented at the Annual Rural Sociological Society Meeting, Montreal, Canada.
- Bygrave, W.D.(1994). The Portable MBA in Entrepreneurship, John Wiley, New York, NY.
Lenin J. (2009). Measuring Social Capital Instrument ,Communication, 32-38.
- Linan, M., Floten, O., Koesling, G., Valle, P.S. & M. Ebbesvik.(2005). Comparing risk perception and inorganic and conventional dairy farming: empirical results from Norway. UK: Sage.
- Lin, N. (2001). Building a Network Theory of social capital. connections, VOL 22, NO1, PP 28-51.

[Downloaded from jhre.ir on 2026-11-29]

- Offe, C., Fuchs, S.(2002). A decline of Social Capital? The German Case. Published in Putnam Democracy in Flux: The Evolution of Social Capital in Contemporary Society, New York: Oxford University Press.
- Onyx, J.; Bullen, P.(2000). Measuring Social Capital in Five Communities. Journal of Applied Behavioral Science, VOL36, PP 23-28.
- Putnam, R .(2000). Bowling Alone: The Collapse and Revival of Americanommunity, Simon and Schuster, New York.
- Putnam, R.(1993). Social capital Measurement and consequences. USA: USDA.
- Bhagavatula, S., Elfring, T., Tilburg, A. V., Gerhard G. V. B., (2010), "How social and humanCapital influence opportunity recognition and resource mobilization in India's Handloom Industry", Journal of Business Venturing, 25 (3): 245-260.
- Batjargal, B. (2003). Social capital and entrepreneurial performance in Russia: A longitudinal study.
- Organization Studies, 24, 535-556.
- Benson, H., (1998). What determines success? Examining the human, financial, and social capital of Jamaican micro entrepreneurs. Journal of Business Venturing, 13, 371-394.
- Woolcock, M. (1998), Social Capital and Economic DevelopmentToward a Theoretical Synthesis and Policy Framework, Theory andSociety, No 27.
- limón, j.a.g., toscano, e.v., fernández, f.e.g., (2012), "Farmers' contribution to agricultural social capital: evidence from southern Spain, documentos de trabajo/working paper series.
- Nogueira, H., (2009), "Healthy communities: The challenge of social capital in the Lisbon Metropolitan Area", Health & Place, 15: 133– 139, Available at:www.elsevier.com/locate/healthplace.Brunie, A., (2009), "Meaningful distinctions within a concept: Relational, collective, and generalized social capital", Social Science Research, 38 (2): 251-265.

[Downloaded from jhre.ir on 2026-11-29]